

Arbeidet mot utelivsvold

en teoretisk oppgave

av

Øyvind Berntsen & Leif Aasbø

BACHELOROPPGAVE (OPPG300-O)

Politihøgskolen avd. Oslo

2012

Arbeidet mot utelivsvold

Hvordan kan POLITIET forebygge utelivsrelatert vold?

Leif Aasbø & Øyvind Berntsen
20©12

Innhold

1.0	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunn og valg av tema.....	3
1.2	Tilknytning til feltet.....	3
1.3	Avgrensning av problemstilling	4
2.0	Metode.....	5
2.1	Hva er metode?.....	5
2.2	Teorigjennomgang og metodiske utfordringer	5
2.3	Kildekritikk	6
3.0	Drøfting av relevant teori	7
3.1	Definisjoner og avklaring av begreper i problemstillingen	7
3.2	Vold i utelivet.....	8
3.3	Politiets trygghetsskapende arbeid	10
3.4	Forebyggende strategier	12
3.4.1	Tverretatlig samarbeid.....	12
3.4.2	Problemorientert politiarbeid.....	15
3.4.3	Situasjonell forebygging.....	17
3.4.4	Synlig politi	19
3.5	Fungerer det?.....	21
3.5.1	Stavanger	21
3.5.2	Trondheim	22
3.5.3	Stockholm.....	23
3.5.4	Ansvarlig vertskap.....	23
3.5.5	Oslo	24
3.5.6	Mobile politiposter	26
4.0	Avslutning	27
5.0	Litteraturliste	29
6.0	Selvvalgt pensum	31

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn og valg av tema

I den nylige kunnskapsoppsummeringen «*Skjenking og vold*» utarbeidet av Ingeborg Rossow og Thor Norström, kommer det frem at det har vært en dobling av antall skjenkesteder i Norge over de siste 15 årene. Alkohol viser seg å være en vanlig ingrediens i tilfeller av vold, og både gjerningsmann og offer er ofte beruset under voldsutøvelsen. I tillegg vises det til at vold ofte forekommer på eller like utenfor skjenkesteder. Sammenhengen mellom et økende antall skjenkesteder og økt voldsomfang illustreres gjennom en rekke nasjonale og internasjonale studier (Rossow & Norström, *Skjenking og vold*, 2012). Utelivsrelatert vold er viet stor oppmerksomhet i den alkoholpolitiske offentlige debatten, samtidig som vi ukentlig registrerer utallige nyhetsoppslag omkring emnet rundt om i landet.

I politiloven fremkommer det blant annet at politiets rolle er å beskytte all lovlig virksomhet (Justis- og politidepartementet, 2009). Utelivet er en positiv arena for mange mennesker, og utgjør en del av det samlede kulturtilbudet i Norge. Dette er med på å gjøre sentrumskjerner attraktive, og fokuset på å skape trygghet bør derfor være en sentral del av politiets arbeid.

1.2 Tilknytning til feltet

Øyvind hospiterte hos den svenske Polisen i Stockholm våren i 2011. Her fikk han et innblikk i hvordan våre naboer i øst løste denne problematikken. Dette ble fort et interessefelt, da man kunne se store forskjeller på problemløsningen i våre to land, enda drikkekulturen opplevdes å være tilnærmet lik. Leif har en bakgrunn innen utelivsbransjen. Gjennom 11 år som dørvakt og bartender, har han erfart vold som en uheldig faktor i utelivet. Leifs erfaring er at utelivsbransjen også anerkjenner volden som et stort problem.

Da vi bestemte oss for å skrive oppgaven sammen, var dette fordi vi mente at forskjellig bakgrunn og erfaring ville kunne gi en bredere forståelse, og dermed potensiale til å skrive en bedre oppgave. Vi tror at dette samarbeidet vil gi oss et bedre læringsutbytte, blant annet gjennom flere faglige diskusjoner enn om vi hadde skrevet hver for oss.

I en forlengelse av denne oppgaven bestemte vi oss i praksisåret for å søke jobb som skjenkekontrollører i næringsetaten i Oslo kommune. Dette ga oss mulighet til å observere utelivet i hovedstaden, samt knytte kontakter som var formålstjenlige opp i mot arbeidet med oppgaven. Resultatet ble blant annet at vi får mulighet til å følge prosjektet «Sammen lager vi utelivet tryggere» (SALUTT), som i skrivende stund er et samarbeidsprosjekt mellom utelivsbransjen, kommunen og politiet for å forebygge overskjenking, skjenking til mindreårige, vold og ordensforstyrrelser i Oslo. Vi vil våren 2012 foreta dialogbaserte kontroller i SALUTT, i samarbeid med politiet. Dette bidrar til å bli bedre rustet i forebyggingsøyemed, samt økt forståelse av denne type problematikk i tiden som kommer.

1.3 Avgrensning av problemstilling

Med bakgrunn i dette har vi kommet frem til følgende problemstilling:

«Hvordan kan politiet forebygge utelivsrelatert vold?».

Det er bred faglig og politisk enighet om at kriminalitetsforebygging ikke er politiets ansvar alene. *«Det er en overordnet målsetting at politiet i samvirke med andre offentlige og private aktører skal bidra til økt trygghet i samfunnet»* (Justis- og politidepartementet, 2009).

Politidirektoratet skriver i sin veiledning *«Politiet i lokalsamfunnet»* at det kreves iverksettelse av ulike tiltak ut ifra hvilke årsaker kriminaliteten og utryggheten har. Dette gjelder tiltak både på kort og lang sikt. De ulike aktørene har forskjellig tilnæringsmåte til samme problem, hvor politiet håndterer symptomene, mens bakenforliggende årsaker primært skal løses av andre etater (Politidirektoratet, 2005).

I den grad vi tar for oss det tverretatlige samarbeidet, vil fokuset derfor være på de ulike aktørene som har en direkte innvirkning i det forebyggende arbeidet. Dette kan for eksempel være kommunen og næringslivet, i motsetning til barnevernet, som har sitt fokus på eventuelle bakenforliggende årsaker til at et individ utøver vold.

Da det gjelder type ruspåvirkning, vil oppgaven ha et fokus på alkohol da dette er en lovlig form for rus, og anses som en naturlig del av utelivet.

2.0 Metode

2.1 Hva er metode?

Metode gir retningslinjer i prosessen med å innhente og tolke data, og presentere denne på en vitenskapelig godkjent måte. Vilhelm Aubert (1985) definerer metode som: *”En fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder”* (Dalland, 2007).

Samfunnsvitenskapelig forskning skiller mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Forenklet kan en si at kvalitativ metode tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste, og kvantitativ metode tar sikte på å forme informasjonen om til målbare enheter. Felles for begge er at de bidrar til bedre forståelse av det samfunnet vi er en del av, og samhandling mellom enkeltindivider, grupper og institusjoner (Dalland, 2007).

Vi har valgt å skrive en teoretisk oppgave, og støtter oss derfor til forskning basert på både kvalitativ og kvantitativ metode. Ved å benytte oss av denne metoden kan vi hente inn relevant teori uten selv å gjøre en empirisk studie. Da vi ønsker å se på ulike evaluerte prosjekter og forebyggingsstrategier, ser vi på denne metoden som mest hensiktsmessig for å kunne besvare vår problemstilling.

2.2 Teorigjennomgang og metodiske utfordringer

Dalland definerer kildesøk som *«(...) hjelp til å finne frem til den litteraturen som best mulig kan belyse din problemstilling»* (Dalland, 2007). Vi har gjennom innsamling av teori erfart at det å jobbe strukturert har vært utslagsgivende for å få tak i mest pålitelig og relevant materiale. Ved å sette oss grundig inn i stoffet som ble funnet har vi på denne måten prøvd å skaffe oss en god oversikt over tilgjengelig litteratur, forskning og analyse som kan være aktuelt å bruke for å belyse vår problemstilling.

Da vi startet med innsamling av informasjon søkte vi generelt og bredt. Etter hvert som vi arbeidet med oppgaven og problemstillingen ble mer presis, ble vårt litteratursøk mer spesifikt. Ved søk etter bøker benyttet vi oss både av Politihøgskolens biblioteksdatabase

”BibSys”¹, samt biblioteket til Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS). Av relevante ord som ble brukt i søket var ”offentlig vold”, ”vold + rus”, ”vold + alkohol” og ”politiet + situasjonelle metoder for å forebygge offentlig vold”.

De bøkene vi fant som har hatt størst nytteverdi for oss i oppgaven fant vi gjennom BibSys. Det fantes ulik teori fra andre steder i verden, men mye baserte seg på andre forutsetninger (eks. politiets organisering), enn i Norge. I tillegg handlet mye om skjenking og overskjenking, som i skrivende stund ligger noe utenfor politiets ansvarsområde. Det må samtidig nevnes at vi gjennom å ha lest ulik litteratur, har lært at politiet i andre land ofte har en politietat som er mer integrert i skjenkeproblematikken.

Når det gjelder rapporter og forskningsbasert litteratur fant vi det meste ved bruk av enkle søk på internett og politiets intranett. Det skal sies at hoveddelen av våre funn var prosjekt- og evalueringsrapporter, samt offentlige utredninger. En av våre hovedutfordringer var at det var lite forskning direkte tilknyttet vår problemstilling.

Vi brukte våre kontakter innen Oslo kommune, SIRUS og avdelinger i politiet innenfor strategisk analyse til tips om relevant teori. Flere av prosjektene vi fant i politiet var mer egnet for internt bruk i politietaten, da disse hadde vesentlige mangler innen analyse og evaluering.

Vi har som nevnt brukt mye ”nøsting” for å finne frem til aktuell litteratur. Med nøsting mener vi å finne frem til ny relevant teori i kildehenvisninger. Nøstingen ble utført både via e-post, internett, telefoner og referanser for å finne frem til den rette og mest aktuelle kilden.

2.3 Kildekritikk

Dalland definerer kildekritikk som «å vurdere og karakterisere den litteraturen som er benyttet» (Dalland, 2007). Vi har derfor vært bevisste på at mye av teorien vi har innhentet i form av prosjekter, kan tenkes å ha et formål som er å belyse et gitt problem, og således ikke helt nøytral. Det har dermed vært greit å sammenligne disse med en alternativ kilde, for å fremskaffe så pålitelig informasjon som mulig. Statistikk er et godt eksempel på dette, noe vi har forsøkt å være kritiske til, slik at det vi presenterer ikke er tatt ut av sammenheng.

¹ Felles bokkatalog for norske universiteter og høyskoler.

Den opprinnelige kilden til kunnskap blir omtalt som primærkilder, mens sekundærkilder er fremstillinger som bygger på primærkilder (Dalland, 2007). I vår oppgave, har vi valgt å bruke primærkilder i den grad det har latt seg gjøre. Dersom vi har kommet over svært relevant informasjon i en sekundærkilde, har vi tilstrebet å få tak i primærkilden grunnet ønsket om så nøyaktig og pålitelig informasjon som mulig.

3.0 Drøfting av relevant teori

3.1 Definisjoner og avklaring av begreper i problemstillingen

I politilovens §§ 1 og 2, heter det at politiet gjennom forebyggende virksomhet og samarbeid med andre aktører, blant annet skal besørge trygghet for borgerne (Justis- og politidepartementet, 2009).

Forebygging dreier seg i hovedsak om å forhindre at noe negativt skjer, og politiet jobber både proaktivt og reaktivt i dette arbeidet (Myhre Lie, 2011). Proaktivt politiarbeid er målrettet innsats for å forhindre uønskede hendelser, mens reaktivt politiarbeid handler om å reagere på uønskede hendelser, eksempelvis en pågripelse med videre oppfølging i strafferettssystemet.

I boken «*Spesiell strafferett*» av Kippe og Seiersten, defineres vold som «*enhver kraftanvendelse, stor eller liten, mot en person for å overvinne en hindring eller en motstand eller for å tvinge*» (Kippe & Seiersten, 2005).

Oppgaven vil fokusere på såkalte legemssaker, som er omtalt i straffelovens kapittel 22. Legemsfornærmelse § 228, 1. og 2.ledd, samt legemsbeskadigelse § 229 er de bestemmelsene som oftest blir brukt i forbindelse med utelivsrelatert vold. Straffelovens § 228 tar for seg de minst alvorlige legemskrenkelsene, som blant annet omfatter slag og spark. For å overtre bestemmelsen, kan det være tilstrekkelig og eksempelvis lugge, klore, bite, riste eller ta strupetak på en annen person. § 229 omfatter mer alvorlige tilfeller av vold hvor gjerningsmannen må blant annet bevisst ha skadet offeret (Kippe & Seiersten, 2005).

I tillegg må volden være illegitim, som vil si at den ikke kan omfattes av straffelovens bestemmelse om nødverge².

Da utelivsrelatert vold ikke har en klar og entydig definisjon, vil vi i denne oppgaven fokusere på den delen av volden som skjer i det offentlige rom, og da særlig i beruset tilstand i tilknytning til steder hvor det erfaringsmessig forekommer mest vold (Rossow & Norström, Skjenking og vold, 2012).

Videre vil vi kort redegjøre for problemet.

3.2 Vold i utelivet

Statistisk sentralbyrå skriver i levekårsundersøkelsen fra 2007 følgende: «Vold mot menn utøves langt oftere ute på offentlige steder i helgene av en ruspåvirket, og i halvparten av alle voldsepisoder av en helt ukjent gjerningsperson» (Statistisk Sentralbyrå, 2008).

Oslo politidistrikt analyserer voldsanmeldelser med jevne mellomrom for å få en oversikt over voldskriminaliteten i Oslo. De seneste utgivelsene tar for seg voldsanmeldelsene for siste halvår i 2006 og 2009. Rapportene viser at antall anmeldelser for fysisk vold har ligget noe høyere i siste halvdel av 2000-tallet, sammenlignet med tidligere år. Rapporten fra 2009 viser at 39,8 % av volden som ble anmeldt, skjedde i sentrum. Hele 44,1 % av disse anmeldelsene hadde offentlig sted som gjerningssted, mens 27,7 % skjedde på eller i tilknytning til restaurant og utested. Volden som ble utøvd natt til lørdag og natt til søndag i tidsrommet 24-06 utgjorde til sammen 45,2 % (Oslo politidistrikt, 2011). Tall fra Trondheim by viser at 74 % av alle legemssaker er registrert skjedd i helgene, og 83 % av disse i tidsrommet 22 til 06 (Sør Trøndelag politidistrikt, 2010).

Menn blir oftest utsatt for vold i helgene ute på offentlige steder. I tillegg skal det ikke være alkohol alene som fører til vold, men situasjonen der man drikker alkohol (Pernanen, 2003). Dette støttes av Ingeborg Rossow som er en av de ledende norske forskerne på området. Hun mener at økning i antall skjenkesteder har en klar sammenheng med antall voldstilfeller (Rossow, Økte skjenketider gir mer vold, 2010).

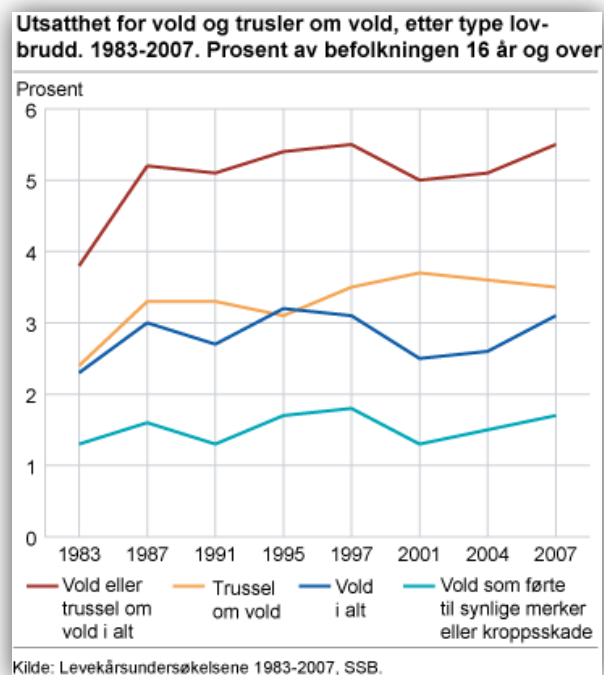
² Straffeloven definerer nødverge jf. § 48 som forsvar mot et rettstridig angrep, såfremt handlingen ikke overskrider det som anses å være nødvendig for å avverge eller forsvare seg mot det rettstridige angrepet.

Yngre menn under 25 år utgjør i følge Helsedirektoratet majoriteten av de som er innblandet i vold. Mer enn 9 av 10 som blir siktet for vold mot andre er menn. Forskningen viser også at unge menn er særlig tilbøyelige til å bli aggressive når de drikker alkohol (Pernanen, 2003). En mulig forklaring på dette kan være at det er de unge voksne som bruker utestedene mest, og da gjerne de stedene hvor de blir mest beruset.

For å få en oversikt over volden som begås i det offentlige rom, er en av mulighetene å benytte seg av politiets kriminalstatistikk. Herunder kommer eksempelvis antall registrerte anmeldelser til politiet, samt det politiet selv oppdager og anmelder. Da det gjelder voldskriminalitet, er det stor sannsynlighet for at mange tilfeller aldri blir anmeldt til politiet og blir følgelig ikke en del av den offisielle kriminalstatistikken (Thorsen, Lid, & Stene, 2009). Disse mørketallene har derfor gitt oss en utfordring med å fremskaffe et pålitelig overblikk over omfanget av utelivsrelatert vold.

Et annet grunnleggende problem er at til forskjell fra enkelte andre typer vold, er ikke utelivsrelatert vold en egen kategori i politiets straffesaksregister. Det innebærer at hvis man vil angi omfanget av utelivsrelatert vold må man foreta en analyse av hver enkelt hendelse ut i fra faktorer som tidspunkt, politisone, gateadresse og type vold. Samtidig er det viktig å være bevisst på at antall anmeldelser ikke nødvendigvis sier noe om det faktiske voldsbildet. Det kan tenkes flere grunner til at anmeldelsestilbøyeligheten varierer i forbindelse med denne type vold, som for eksempel forholdet offeret har til politiet og redsel for represalier.

På en annen side er det også sannsynlig at voldsbegrepet har blitt noe utvidet i senere tid. I følge en analyse gjort av statistisk sentralbyrå om voldsutsattheten fra 1983 og frem til 2007 (se tabell under), ser vi at faren for å bli utsatt for vold har økt.

(Statistisk Sentralbyrå, 2008)

Det er også andre faktorer som er med og påvirker det registrerte omfanget av vold i utelivet. Endringer i lovverket kan være en av dem (Thorsen, Lid, & Stene, 2009). I straffeloven § 228 står det blant annet «fornærmelse på legeme», som eksempelvis i dag også kan innebære spyting og øredøvende lyd. Endringer i politiets registreringspraksis kan være en annen årsak, som eksempelvis innføringen av anmeldelsesmulighet via internett.

For å få et mer nyansert bilde av problematikken, har vi derfor måtte trekke inn statistikk fra levekårsundersøkelse som blant annet omfatter offerundersøkelser, analyse av anmeldelser og annen forskning på området.

Da et av politiets overordnede mål er å skape trygghet for befolkningen, vil vi nå ta for oss viktige faktorer omkring emnet.

3.3 Politiets trygghetsskapende arbeid

I boken «Trygghet i det offentlige rom» defineres trygghet ved å vise til begrepets motsetninger som usikkerhet, risiko og sårbarhet. Begrepet brukes ofte synonymt med sikkerhet, og handler dermed i hovedsak om å føle at en har kontroll over egen livssituasjon. Følelsen av trygghet og utrygghet er basert på individets subjektive oppfatning av situasjonen

man befinner seg i, og er således svært personavhengig (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørgo, 2010).

Videre i boken skisseres det at politiet har en viktig rådgivende funksjon ovenfor kommunepolitikerne i det trygghetsskapende arbeidet. Det redegjøres for at det trygghetsskapende arbeidet kan deles inn i to hovedstrategier. Først nevnes situasjonell forebygging³ som forsøker å påvirke publikums faktiske trygghet, det vil si den objektive. Det er imidlertid uvisst hvor mye politiet klarer å påvirke den faktiske kriminaliteten, men det kan tenkes å kunne resultere i en styrkning av den faktiske tryggheten dersom de situasjonelle tiltakene har en effekt (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørgo, 2010).

Påvirkning av trygghetsfølelsen i befolkningen gjennom informasjon og opplysning kan påvirke den opplevde tryggheten, det vil si den subjektive. Det kan her være snakk om en misoppfatning i store deler av befolkningen om at det offentlige rom er mer utrygt enn det som er realiteten (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørgo, 2010). Slike misoppfatninger kan for eksempel skyldes muntlige overleveringer eller oppslag i media om enkelte voldstilfeller tilknyttet utelivet. Dette kan resultere i en grunnløs eller overdreven frykt som igjen kan bli spredd mellom geografiske områder eller grupper av innbyggere. Et viktig spørsmål i denne forbindelse blir om denne utryggheten står i proporsjon med virkeligheten (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørgo, 2010).

Dette vil kunne føre til at publikum får en overdreven oppfatning av den reelle muligheten for å bli utsatt for vold i det offentlige rom. Dersom man til stadighet får inntrykk av at man utsetter seg selv for en risiko ved og ”gå på byen”, vil dette muligens kunne føre til at publikum i mindre grad velger å benytte seg av det offentlige rom som en sosial arena der folk ønsker å oppholde seg. På denne måten kan individet ønske å redusere muligheten for å bli utsatt for eller involvert i voldstilfeller. Dette vil således både gå ut over det enkelte individs trygghetsfølelse, samt den lokale næringsvirksomhetens mulighet til å drive en vellykket bedrift for både seg selv og sine kunder. Ved å betegne noen som irrasjonelle grunnet deres oppfatning av den opplevde utryggheten i utelivet, må man være oppmerksomme på at dette både kan virke belastende og utstøtende for vedkommende det gjelder.

³ Se kapittel 3.4.3

I en befolkning hvor politiet har høy tillit, kan den subjektive trygghetsfølelsen hos publikum bli styrket av politiets symbolske rolle. Det kan tenkes at politiet har en symbolsk rolle som ”lovens lange arm” med en politiuniform som symboliserer en generell rett til å utøve lovlig makt i sitt trygghetsskapende arbeid på vegne av staten Norge.

I følge politiets nasjonale innbyggerundersøkelse i 2008 nyter politiet i Norge høy tillitt i befolkningen. Dette til tross for kritikk angående prioriteringer, effektivitet og produktivitet i politiets arbeid. Sammenlignet med internasjonale undersøkelser kommer det norske politiet svært godt ut på tillitsmålinger gjort i det enkelte lands befolkning (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010).

I det trygghetsskapende arbeidet i det offentlige rom, er det å forebygge utelivsrelatert vold en viktig del av politiets arbeid. Vi vil derfor nå diskutere ulike strategier av betydning for vår problemstilling.

3.4 Forebyggende strategier

3.4.1 Tverretatlig samarbeid

Det er bred politisk enighet om at politiet i samarbeid med andre skal forebygge kriminalitet. I lys av dette ble politirådet lansert for å bedre og formalisere samarbeidet mellom kommunen og politiet. Deres målsetting er å forebygge lokale problemer og øke trivsel og trygghet i den enkelte kommune. Utgangspunktet i samarbeidet er at det er politiets oppgave å sørge for at kommunen tar mer ansvar for dette ovenfor sine innbyggere. Dette kan være en god mulighet for politiet til å belyse utfordringer de opplever i sin hverdag, og dermed ansvarliggjøre rette problemeier, som eksempelvis kan være kommunen og næringslivet (Myhre Lie, 2011). Eksempler på dette kan være infrastruktur, belysning og utesteders utforming.

I veiledningen «*Politiet i lokalsamfunnet*» skrev den tidligere politidirektør Ingelin Killengreen at det eksisterer mye godt samarbeid mellom aktørene, men at det ikke alltid er godt nok systematisert (Politidirektoratet, 2005). Dette støttes av handlingsplanen «*Gode krefter*», som beskriver at problemet til de ulike aktørene er at de ikke klarer å samordne innsatsen i det forebyggende arbeidet (Justis- og politidepartementet, 2009).

Utelivsbransjen har gjennom den nylige rapporten «*Et trygt uteliv*» uttrykt et ønske om et tettere samarbeid mellom næringslivet og myndighetene. De skriver blant annet at en viktig suksessfaktor er at alle aktørene blir tilstrekkelig involvert. Et annet forslag de fremlegger er at politiet som er synlig i sentrum bør bestå av en kjernegruppe av tjenestemenn med spesialkunnskap til utelivet. Dette for å skape gode varige relasjoner mellom politiet og de ansatte ved skjenkestedene, og dermed senke terskelen for operativ informasjonsdeling (Virke & Oslo Servitørforening, 2012).

Ved flere av våre vakter som skjenkekontrollører, deltok vi på faste fredagsparoler ved Sentrum politistasjon i Oslo. Parolen er initiert av politiet for å styrke samarbeidet mellom ulike aktører som kan bidra i det trygghetsskapende arbeidet i sentrum i helgene. Gjennom dialog mellom blant annet representanter fra utelivsbransjen, skjenkekontrollen, media, parkeringsvesenet og natteravnene ble ulike problemstillinger drøftet.

I evalueringen av trygghetprosjektet «*Tryk Den Af*» fra København, skriver LG Insight⁴ at det kan tenkes at mye av utfordringene ved samarbeidet mellom aktørene, kan være mangel av en pågående og personlig kontakt som skaper engasjement og interesse blant aktørene. Orientering via mail er således ikke en god nok metode for å skape den første og forpliktende kontakt (LG Insight, 2011). Sannsynligvis er informasjon og dialog under hele prosessen avgjørende for å fastholde og styrke det etablerte samarbeidet.

Et av grunnprinsippene for norsk politi er at de skal ha et sivilt preg (Justis- og politidepartementet, 2005). Uniformen kan i gitte sammenhenger virke mot dette prinsippet. Et tenkt scenario er samarbeidsmøter mellom de ulike aktørene hvor politiet stiller uniformert. Dette kan ha en innvirkning på kommunikasjonen, og det kan tenkes at politiet lettere kan overkjøre de andre i kraft av sin rolle og autoritet, enn om de var sivilt kledde.

Et annet tema som ofte er blitt tatt opp i politiråd, er debatten rundt lovlige skjenketider. Dette er et område som den siste tiden har vært viet stor oppmerksomhet i media. I debatten om skjenkebestemmelsene viser ofte politiet til sin egen kriminalstatistikk vedrørende når og hvor volden skjer. Tallene til politiet støttes av SIRUS, som høsten 2011 fremla en rapport om at økte skjenketider gir mer vold. Denne rapporten sier blant annet at en times økning i

⁴ LG Insight er konsulentfirmaet som stod bak evalueringen av prosjektets oppstartsperiode i 2009-2010.

skjenketiden, fører i gjennomsnitt til 17 % flere voldstilfeller på nattetid i helgene (Rossow, The impact of small changes in bar closing hours on violence: The norwegian experience from 18 cities, 2011). Rapporten har vært kritisert for ikke å tilfredsstille vitenskapelige krav om etterprøvbarehet, blant annet fra nestleder i Bergen Venstre⁵ (Skår Ludvigsen, 2011). Rossow og Norström skriver i en artikkel til forebygging.no, at nylige studier viser at en reduisering i skjenketidene reduserer antall voldstilfeller (Rossow & Norström, Skjenking og vold, 2012).

Vi spør oss i denne sammenheng om en eventuell reduksjon i skjenketider vil kunne føre til en forflytning av problematikken i tid og sted. På en side kan reduserte skjenketider føre til færre voldsrelaterte tilfeller da folk muligens drar hjem tidligere, og kanskje ikke oppnår samme beruselsesgrad. På en annen side er forskningen begrenset da det gjelder langtidseffektene. En mulighet kan derfor være at folk på sikt tilpasser seg de nye skjenketidene og starter alkoholinntaket tidligere.

Hamar er et eksempel på en by som har fått endret skjenketidene. I en trendrapport⁶ fra Hamar politidistrikt viser statistikk at en times reduksjon i skjenketidene i 2008 indikerte en betydelig reduksjon i antall voldstilfeller. I nabobyen Elverum (ca. 3 mil øst) kunne de i samme tidsrom rapportere om en økning i tilsvarende episoder, hvor flere av de impliserte personene politiet var i kontakt med ga uttrykk for at de kom fra Hamar området. De dro i følge politiet til Elverum da Hamar har skjenking til klokken 0130, mens Elverum til 0300.

Et annet eksempel på forflytning kan man se i Trondheim. Her ble antall voldsepisoder redusert betraktelig i sentrum etter innskrenking i skjenketiden, men i samme periode økte private ordensforstyrrelser med 39,5 %, som indikerer en økt «nachspielvirksomhet» utenfor sentrum (Sør Trøndelag politidistrikt, 2010).

Det er flere interesser og hensyn i dette bildet som bør ivaretas. Eksempler kan være et bærekraftig næringsliv, politiets ressurser, kommunens prioriteringer, kulturelle, etiske og sosiale hensyn for å nevne noen. Vi ser på dette som et etisk spørsmål som tar for seg hvor

⁵ Stian Skår Ludvigsen, ph.d i statsvitenskap fra Aarhus Universitet, organisatorisk nestleder i Bergen Venstre.

⁶ Trendrapport fra 2009 side 31, utgitt av Hedmark politidistrikt, unntatt fra offentligheten, godkjent til bruk i oppgaven pr mail av Trond Ljødal, ved strategisk analyse i Hedmark politidistrikt.

grensen skal gå mellom publikums selvbestemmelsesrett, og myndighetenes mulighet til å innføre begrensinger i utelivet.

For å illustrere ulike sider av debatten⁷ har vi valgt å sitere to personer fra en artikkel i Aftenbladet, som omhandlet mer synlig politi i Stavanger sentrum på nattestid i helgene (Nedrebä, 2011).

«Det er absolutt et apropos til skjenkedebatten i byen. Mer synlig politi er et mye bedre alternativ enn å stramme inn skjenketiden. Det sikrer at vi fortsatt har en levende by hvor folk kan kose seg» (Ståle Mørch, representant fra utelivsbransjen i Stavanger).

«Vi mener fortsatt at skjenketidene bør strammes inn. Dette dreier seg dessuten ikke bare om bråk i sentrum, men har også med ruspolitikk i en videre sammenheng å gjøre» (Marcela Molina, representant fra det lokale SV).

3.4.2 Problemorientert politiarbeid

Problemorientert politiarbeid (POP) er et begrep som beskriver den førende metoden i politiets forebyggende arbeid. Metoden gir politiet verktøy for å målrette polititjenesten, slik at man kan gjøre noe med årsaken(e) til problemet, og dermed også forhindre fremtidige problemer. POP handler om en grundig analyse av problemet, og ut fra analysene skreddersys tiltak. En grundig evaluering av prosessen og effekten av tiltakene, er også en forutsetning for å lykkes i dette arbeidet. Da problemanalysen består i identifisering, analyse, tiltak og evaluering, spisser POP seg mot områder som er utsatt for gjentatt kriminalitet, og ikke enkelthendelser (Myhre Lie, 2011).

Herman Goldstein, som er selve grunnleggeren av POP, mente at politiet kunne effektiviseres ved å jobbe mer proaktivt enn reaktivt. Han hevdet at politiet i for stor grad reagerer på symptomene, i stedet for å gjøre noe med problemet i sin helhet, som kan føre til at problemet vedvarer. Goldstein påpeker at tendensen politiet har til å jobbe mer reaktivt enn proaktivt, forhindrer ikke i samme grad at nye ofre rammes (Goldstein, 1990).

⁷ I forbindelse med vår oppgave, er det hensiktsmessig å belyse denne diskusjonen som en sentral del av problematikken, men samtidig påpeke at vår problemstilling handler om forebygging uavhengig av når det skjenkes, og hvilke argumenter som ligger bak de ulike vedtakene vedrørende skjenketider.

Dette kan ses i direkte sammenheng med forebygging av utelivsvold da det er sannsynlig at politiet ikke klarer å forebygge utelivsvold over tid, kun ved å reagere på enkelthendelsene. En slik type brannslukning vil trolig ikke påvirke fremtidige tilfeller i særlig stor grad. Det kan også tenkes at tjenestemenn blir frustrerte, da de gjentatte ganger må rykke ut til det tilsynelatende samme problemet, samtidig som publikum opplever mangelfullt bidrag fra politiet.

Goldstein introduserte også begrepet problemeier om politiets eksterne samarbeidspartnere. Dette begrepet omfatter de aktørene som politiet har identifisert i analysen, som har mulighet til å påvirke de bakenforliggende faktorene til at et problem oppstår (Goldstein, 1990). Dette er helt i tråd om at forebygging ikke er politiets ansvar alene. Eksempler på problemeiere kan være utestedet, som enten er innredet på en slik måte, eller som har andre situasjonelle faktorer som gir opphav frustrasjon og uenighet hos gjestene. Andre kan være drosjenæringen som vinterstid har lang ventetid i køene, og kommunen som ikke har et godt nok opplyst bymiljø.

Ved ansvarliggjøring av disse problemeierne, har politiet mulighet til å skape et godt samarbeid. Myhre Lie skriver at selv om politiet har definisjonsmakten i POP, må man passe på at man ikke reduserer de andre aktørene og publikum til å bli passive problemeiere. Et slikt samarbeid forutsetter at partene ser på hverandre som likeverdige, og at politiet tar høyde for de ulike aktørenes innspill. På denne måten sikres det at man ser på hverandre som medspillere (Myhre Lie, 2011).

I USA har skjenkesteder blitt gjort økonomisk ansvarlige for skader som deres gjester har forårsaket etter overskjenking. Dette kalles «dram shop liability», og har vist seg å gi en nedgang i antall voldsepisoder (Rossow & Norström, Skjenking og vold, 2012).

POP fordrer til dels analytisk kompetanse. Myhre Lie skriver at manglende analytisk kompetanse i politiet har ført til at analyse og evalueringer ikke har vært gode nok. (Myhre Lie, 2011). Dette samsvarer med vårt inntrykk, da flere av prosjektene vi har sett på i forbindelse med dette temaet, ikke har hatt en vitenskapelig god nok analyse i forkant, eventuelt evaluering i etterkant. Det kan derfor bli vanskelig å måle resultater, som igjen fører til at man ikke vet hva som burde vært gjort annerledes.

Goldstein kaller forenklaede versjoner av POP for POP-prosjekter, hvor politiet går fra kartlegging til tiltak uten grundigere analyser og evalueringer (Goldstein, 1990). Tidspress og mangel på analytisk kompetanse kan være årsaker til dette. Den nye Bachelor utdanningen ved Politihøgskolen har tatt høyde for dette ved å ha større fokus på metode og forskning, som et steg på veien til et mer kunnskapsbasert politi.

3.4.3 Situasjonell forebygging

Situasjonell forebygging er en strategi som handler om å påvirke omstendighetene rundt situasjoner der kriminalitet erfaringsmessig oppstår, ved å påvirke mulighetene gjerningsmannen har til å begå lovbrudd. Denne strategien baseres derfor på at kriminalitet ikke bare er et utslag av sosial ulikhet. Situasjonell forebygging er knyttet opp mot risikoen for å bli oppdaget, og gjøres i denne sammenheng best ved å vanskeliggjøre lovbruddet og øke risikoen for å bli tatt (Erstad, 1997).

Strategien går ut ifra at mennesket er rasjonelle aktører som søker det behagelige og unngår det ubehagelige (Erstad, 1997). En potensiell lovbrøyer vil foreta en avveining i form av en kost-nytte-analyse for å avgjøre om lovbruddet lønner seg eller ikke ut fra hvordan en situasjon er utformet. Denne avveiningen resulterer i et rasjonelt valg om å begå lovbrudd eller ikke (Myhre Lie, 2011). Statistisk har vi sett at utelivsvolden ofte er utført i beruset tilstand. Det kan derfor stilles spørsmål om hvorvidt de involverte tenker rasjonelt eller ikke.

Erstad skriver at det kan være forskjellige årsaker til at kriminalitet begås, basert på de involvertes alder og erfaring (Erstad, 1997). Dette kan ses i direkte sammenheng med utelivsvold da det kan tenkes å være flere aggresjonstriggere blant de yngre, som kan resultere i at man lettere handler i affekt, i stedet for og kost-nytte-analysere situasjonen.

Det kan også tenkes at mye av det samme vil gjelde for overvåkningskameraets betydning i forebyggingsøyemed. De kan på den ene siden bidra til og lettere oppklare voldstilfeller og forebygge fremtidige hendelser ved å virke allmennpreventivt. På den andre siden hevder Lomell at kameraovervåkingen ikke nødvendigvis forebygger affektlovbrudd begått i beruset tilstand (Lomell, 2007). Teorien om den rasjonelle aktøren og kameraets betydning i denne sammenheng vil derfor sannsynligvis oftere forebygge vinningslovbrudd, enn impulsive voldshandlinger i utelivet.

Et tenkt eksempel på et situasjonelt tiltak kan være en drosjekø preget av flere voldstilfeller på nattetid i helgene. Midt i køen befinner det seg en minibank. Personer som ønsker å benytte seg av minibanken kan bli sett på som snikere av enkelte i drosjekøen, og derav bli utslagsgivende for krangling. Politiet kan her vurdere ulike tiltak, slik at eksempelvis drosjekøen flyttes.

En annen tanke er at enkelte voldsutøvere står for gjentatte tilfeller av vold. Clarke og Eck omtaler dette fenomenet som en 80-20 regel. Utgangspunktet er at 20 % av noe ofte er ansvarlig for 80 % av utfallene (Clarke & Eck, 2003). Sannsynligvis kreves det en grundig analyse av statistikken for å begrunne dette, men tanken illustrerer problematikken. I prosjektet «*Vold i midtbyen*» hevdes det at en gruppe personer har stått for en uforholdsmessig stor andel av volden, og at politiet i denne sammenheng er i ferd med å kartlegge denne gruppen for videre fokus og innsats (Sør Trøndelag politidistrikt, 2010). I Danmark er det åpnet for utveksling av informasjon mellom politiet og skjenkestedene vedrørende personer som har forbud mot å oppholde seg i sentrum på grunn av voldskriminalitet. Slike personer skal registreres i et såkalt «bølleregister» og nektes innpass på alle utestedene i sentrum (LG Insight, 2011). Slike tiltak kan være nyttige verktøy i situasjonell forebyggingsøyemed, da det her kan tenkes at eventuelle kilder til et problem blir fysisk hindret i å komme i nye voldsepisoder. Sett fra en annen side må man ikke glemme at slike tiltak i ytterste konsekvens kan føre til stigmatisering, ved at individet stemples som en «bølle», og på sikt gjør disse forestillingene til sine egne (Hauge, 2007).

Noe av kritikken mot situasjonell forebygging går på at strategien promoterer «storebror ser deg», og reduserer personlig frihet. Dette går på tvers av viktige elementer demokratiet er basert på, og ses ofte i større grad i totalitære samfunn (Clarke R. , 2005). En mulig påstand er at flertallet i større grad aksepterer den økte overvåkingen situasjonelle tiltak kan medføre, da økt trygghet blir brukt som argument.

I boken til Myhre Lie fremkommer det at noe av det tiltalende med situasjonell forebygging er at tiltakene ofte er økonomisk realiserbare, samtidig som de er enkle å evaluere (Myhre Lie, 2011).

3.4.4 Synlig politi

Spørsmålet om mer synlig politi i gatene er en pågående debatt som har vart i mange år. Det stadige tilbakevendende spørsmålet dukker med jevne mellomrom opp i politiske sammenhenger, og har til tider vært satt som et politisk krav for å trygge befolkningen på best mulig måte. Argumentene bak kravet er at dersom man øker politiets synlighet, og dermed tilgjengelighet, vil man også kunne styrke båndene og kommunikasjonen mellom politiet og publikum (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørgo, 2010). Dette vil muligens kunne føre til at flere føler det trygt å benytte seg av det offentlige rom ettersom publikums tillit og forståelse av politiets arbeid kan bli styrket.

Det er her snakk om at politiet skal fungere som et nærpoliti i lokalmiljøet. Politidirektoratets «*Strategiplan for forebyggende politiarbeid 2002-2005*» gir følgende definisjon av et nærpoliti:

”*Permanent styrkning av politiets synlighet og tilgjengelighet i et geografisk avgrenset område (nærmiljø, lokalområde, bydel m.m.)*”. Begrepet nærpoliti blir en paraplybetegnelse som omfatter alle former for lokalbasert polititjeneste. Tanken bak nærpolitiet er blant annet å gi publikum en bedre service og la beboerne delta i beslutnings- og prioriteringsprosessen i det trygghetsskapende og forebyggende politiarbeidet (Justis- og politidepartementet, 2005).

En av politiets utfordring i dette arbeidet kan være de situasjonene hvor den økte synligheten kan ha en negativ så vel som positiv effekt hos publikum. Med dette menes at politiets tilstedeværelse representerer trygghet i de situasjonene hvor man normalt kan forvente å se dem, mens den samme tilstedeværelsen derimot kan representere en utrygghet der man ikke forventer at politiet er til stede (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørgo, 2010). Det kan på en side tenkes at den økte utryggheten ved mer synlig politi stemmer dårlig med det politiske ønsket om mer synlig politi i gatene. På en annen side kan det være forenlig, da publikum kan oppfatte politiet som en sentral del av utelivet.

Faktoren om økt utrygghet dersom politiet skulle innlede intens patruljering i områder med lav kriminalitet, påpeker viktigheten av at det hele handler om hvordan politiet er til stede i lokalmiljøet. For publikum er det å kunne få tak i politiet når man faktisk skulle trenge dem svært viktig for trygghetsfølelsen (Myhre Lie, 2011). Dersom en uniformert politibil initierer patruljering av et gitt område mer enn tidligere uten at publikum vet grunnen, kan dette kunne

bidra til økt utrygghet. Hvis politiet derimot går ut av bilen og tar uformell kontakt med lokalbefolkningen på en positiv måte uten at det er en spesifikk foranledning, vil politiet kunne oppleves både som tilstedeværende og tilgjengelige på en måte som kan øke tryggheten.

Dette eksempelet kan også knyttes opp til utestedene, hvor det å se politiet inne i lokalet vil kunne vekke mange ulike reaksjoner hos publikum. De positive reaksjonene vil kunne være en økt trygghetsfølelse og følelsen av å bli ivaretatt, mens de negative reaksjonene vil kunne være en økt følelse av utrygghet og engstelse ettersom enkelte gjester kan tro at noe er galt. Dette kan tyde på at det er mer formålstjenlig å øke synligheten av politiet der det trengs, på de såkalte "Hot-spots" og "Hot-times"⁸, fremfor en generell styrkning.

Myhre Lie skriver at et synlig politi i seg selv ikke vil kunne bidra til å øke tryggheten. Hun påpeker derimot at det er hvordan politiet er tilgjengelig og til stede i lokalmiljøet, enn kun politiets symbolske rolle i seg selv (Myhre Lie, 2011). Den forklarende politirollen⁹ blir trukket frem som et ideal ettersom denne kan bidra med å gi publikum en bekreftelse på at det skal være trygt å ferdes ute. Dette blir igjen støttet av Aas m.fl. som konkluderer med at det er måten politiet er til stede på i det offentlige rom som er avgjørende:

Spørsmålet om politinærvær og trygghet er også et tidsspørsmål hvor man over tid kan bli mer vant til å se politiet der man ferdes. Mye står og faller på hvordan politiet utøver sin kontrollvirksomhet – for eksempel om politiet evner å være tett på der problemene mest sannsynlig dukker opp, og hvorvidt politiet engasjerer seg i annen virksomhet enn utelukkende orientering mot lovbrudd og ordensforstyrrelser (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010).

Vi vil nå ta for oss enkelte eksempler på belyst teori satt ut i praksis.

⁸ Med begrepet "Hot-spots" mener vi belastede områder med stor konsentrasjon av kriminalitet, mens "Hot-times" er de tidspunktene på døgnet når det begås mest kriminalitet.

⁹ Polititjenestepersoner som har god kommunikasjon med befolkningen.

3.5 Fungerer det?

3.5.1 Stavanger

I flere av Norges største byer arbeider politiet problemorientert, hvor fokuset blant annet ligger på å forebygge skjenkeproblematikk og utelivsvold i helgene.

I Rogaland økte ordensseksjonen ved Stavanger Politistasjon antall patruljer og fotpatruljer nattetid i helgene gjennom en periode på 8 uker i ”Helgevoldsprosjektet” i 2011.

Målsettingen var blant annet å redusere ordensforstyrrelser og voldshandlinger i Stavanger sentrum ved å øke politiets synlighet, tilstedeværelse og tilgjengelighet. På denne måten skulle politiet prøve å få kontroll på en mulig negativ utvikling for å kunne oppnå en ”varig endring”. Den foregående analysen til dette POP-prosjektet ble gjort med utgangspunkt i PO-meldinger, helgerapporter og møter med både utestedene og vaktene i sentrum.

Prosjektet omhandlet blant annet at uniformerte fotpatruljer skulle besøke utestedene og ta seg en tur inn i lokalene for å øke politiets tilstedeværelse i utvalgte strategiske områder av sentrum. Politistasjonssjefen ved Stavanger Politistasjon vektla betydningen av å være tydelig, både internt og i media, på at bekjempelsen av vold i Stavanger var blant deres viktigste prioriteringer (Rogaland politidistrikt, 2012).

Evalueringen av prosjektet tar for seg ukene 43-50 i 2011, og sammenligner disse med ukene 36-41 samme år. Politiets målrettede og mer strukturerte arbeid i sentrum, resulterte ifølge evalueringen i en reduksjon på 45,6 % i gjennomsnittlig antall ”vold” saker, i den registrerte kriminalstatistikken for disse helgene. Ved en sammenligning av Stavanger legevakts journalnotater for de samme periodene, kunne man vise til en reduksjon i antall skade- og voldstiltfeller relatert til ”utelivet i sentrum” med 30,8 % (Rogaland politidistrikt, 2012).

Dette kan indikere at politiets økte synlighet forebygger utelivsvolden ved at politiet på denne måten får muligheten til å være mer tilstede og tilgjengelig enn tidligere i sentrumbildet. Dette vil kunne oppleves som positivt for publikum dersom man vet at den økte synligheten er et forebyggende tiltak. Politiet kan da kontaktes direkte og for eksempel gripe inn i forkant av et slagsmål dersom man sanser at bråk kan oppstå. Det må imidlertid også påpekes viktigheten av at kriminalstatistikken ikke nødvendigvis gjenspeiler en faktisk endring i antall voldshandlinger som kan knyttes opp mot utelivsvold.

Utfordringen med å opprettholde et slikt prosjekt er behovet for ekstra mannskap og bruk av overtid. Dersom man foretar en avveining av at slike prosjekter kan vise seg å føre til gevinster som mindre voldssaker, som minsker arbeidspresset på videre saksbehandling, vil man kunne se at de samfunnsøkonomiske gevinstene klart overstiger de økonomiske aspektene. Prosjektledelsen i Stavangerpolitiet har uttalt at dersom de klarer å gjennomføre prosjektets arbeidsmetodikk som ”normalen”, og derved holde voldstallene stabilt lave, så har de oppnådd en ”varig endring” og således POP-prosjektets mål (Rogaland politidistrikt, 2012).

I en nylig studie om forebygging av vold i det offentlige rom fra Stavanger, nevnes flere situasjonelle tiltak som i kombinasjon med hverandre har gitt gode resultater. Eksempler er polisiære godkjenningsordninger for dørvakter, organiserte drosjekører, synlig politi på belastede steder, direkte regulering og kontroll av skjenkesteder og bedre offentlig belysning. Disse har også i følge rapporten gitt positive utslag (IRIS, 2010).

3.5.2 Trondheim

I Sør-Trøndelag politidistrikt hadde Trondheim sentrum politistasjon i perioden 2008 til 2010 POP-prosjektet ”Vold i Midtbyen”, hvor fokus var å bekjempe den utelivsrelaterte volden i sentrum. Volden på skjenkestedene forekom som oftest på nattklubber, diskoteker, barer og dansesteder. Også her ble betydningen av å øke politiets synlighet vektlagt som en sentral strategi. I de mest belastede sentrumsdelene ble det iverksatt tiltak som mer målrettet bruk av politiressursene, økt skjenkekontroll, opplæring av ordensvakter og videoovervåkning (Sør Trøndelag politidistrikt, 2010).

Evalueringen av prosjektet påpekte betydningen av å ha et synlig og tilgjengelig politi på de mest utsatte stedene i sentrum, og dermed forebygge og bekjempe utelivsvolden på best mulig måte der det faktisk trengs. Som en del av å synliggjøre politiets tilstedeværelse, ble det også påpekt at det var svært effektivt å la politiet delta i skjenkekontroller inne på utestedene. Prosjektet kan vise til at den anmeldte volden ble redusert med en tredjedel i løpet av denne perioden (Sør Trøndelag politidistrikt, 2010).

3.5.3 Stockholm

I Sverige har politiet i Stockholm satset på et tilgjengelig og synlig politi som er integrert i utelivet for å forebygge utelivsrelatert vold gjennom ”STAD”-prosjektet. Prosjektet, som ble etablert i 1995, baserer seg på ”3 søyler”;

1. Utdannelse av samarbeidsaktører, herunder spesielt ansatte i utelivsbransjen.
2. Effektivt tilsyn og kontroll med alkoholservingen utført av politiet og kommunen.
3. Et velfungerende samarbeid mellom bransjen og myndighetene.

(Wallin, 2004)

STAD gikk i 2005 over til å bli en permanent samarbeidsvirksomhet for politiet og kommunen i Stockholm, og har utviklet seg til et program kalt ”Ansvarsfull alkoholserving” som i dag er integrert i de fleste svenske kommuner. Det forutsettes at man må integrere programmet i sin helhet for å kunne oppnå best mulig resultater. Med en nedgang på rundt 30 % i den utelivsrelaterte volden, kan programmet vise til svært gode resultater. I tillegg gikk andelen tilsynelatende berusede gjester som ble nektet skjenking opp fra 5 % til 55 % i tiltaksområdet (Wallin, 2004).

Gjennom STAD har politiet en viktig tilsynsrolle ettersom politiet i Stockholm jevnlig besøker utesteder. Politiet viser dermed sin tilstedeværelse overfor publikum, og får samtidig en mulighet til å skape en god dialog med dørvaktene og veilede personalet ved behov. På denne måten kan politiet danne seg en bedre oversikt over det samlede nattelivsbildet og dermed lettere ha tilgang på viktig informasjon, samt muligheten til å forebygge mot uønskede voldshendelser i utelivet.

3.5.4 Ansvarlig vertskap

I Norge er et tilsvarende program kalt for ”Ansvarlig vertskap”, som nå drives i 46 kommuner. Programmet er basert enkelte elementer fra STAD. Tre ulike studier har evaluert programmet, og disse viser imidlertid ikke de samme positive resultatene som i Sverige. Det kan tenkes at dette kommer av at man ikke får utnyttet programmets fulle potensial dersom man velger og ikke gjennomføre programmet eller metoden fra Sverige fullt ut. Det er da snakk om å forenkle kursinnholdet ved å innføre såkalte ”light versjoner”, samt manglende

repetisjoner og oppfølging av kurset over tid (Rossow & Norström, Skjenking og vold, 2012).

Mye kan tyde på at dette vil svekke muligheten til å oppnå de positive resultatene som er ønsket. Det må også pekes på at det norske politiet ikke utfører kontrollvirksomheten på samme måte som i Sverige, da det svenske politiet er involvert i betydelig større grad enn i Norge.

3.5.5 Oslo

Som en følge av at "Ansvarlig vertskap" ikke har gitt de resultatene man hadde håpet på, samt det økte fokuset fra media på overskjenking og vold i 2010, har man sett et økt behov for prosjekter som STAD i dagens Norge. På et politirådsmøte¹⁰ i Oslo, ble en samarbeidsmodell mellom politiet, kommunen og næringslivet diskutert. Med støtte fra Helsedirektoratet og Politidirektoratet ble prosjektet etablert under navnet «Sammen lager vi utelivet tryggere»¹¹ (SALUTT) i 2011.

Dette viser initiativ til tverretattlig samarbeid mellom aktørene. utfordringen kan bli opprettholdelse av samarbeidet over tid, for på denne måten å nå prosjektets mål.

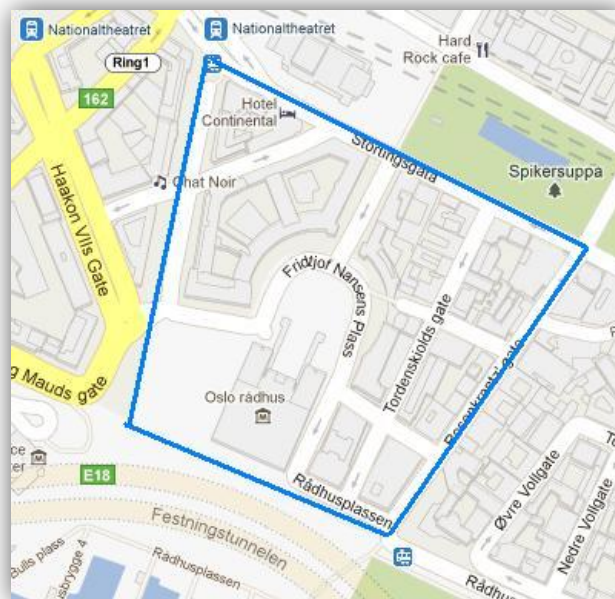
Hovedmålet med prosjektet er å redusere og forebygge overskjenking, skjenking til mindreårige, vold og ordensforstyrrelser, samt gi en økt trygghetsfølelse på byen til Oslos befolkning.

Prosjektområdet¹² er geografisk avgrenset (se kart under) til en del av sentrum som har vært belastet med hensyn til vold og ordensforstyrrelser. Tanken bak dette er at det er umulig å starte på alle skjenkesteder samtidig da det er ca. 1050 av disse. I Stockholm startet de også med kun 50 steder i STAD-prosjektet.

¹⁰ Politirådsmøte avholdt i Oslo, datert 26.11.2010

¹¹ Upublisert prosjektplan pr 10.01.2012, utarbeidet av Næringssetaten i Oslo Kommune.

¹² Prosjektområdet danner dermed et slags "mini Oslo". Berørte gater er: Rosenzkrantzgate, Tordenskiolds gate, Fridtjof Nansens Plass, Stortingsgata, Olav Vs gate og Klingenberggata.

Strategiene til prosjektet er, i tråd med STAD-modellen, et strukturert og langsiktig arbeid, bestående av:

1. Samarbeid og dialog mellom bransje og myndigheter.
2. Opplæring og kompetanseheving.
3. Økt kontroll og tilsyn hvor politiet blir integrert i betydelig større grad enn tidligere.

Det er her snakk om at den gode dialogen skal stå i sentrum, og på denne måten forhindre at prosjektet får en ”pekefingermodus” og dermed åpne for et nyttig samarbeid for partene i det daglige arbeidet. Dette fordrer imidlertid at prosjektet klarer å opprettholde repetisjon og oppfølging, samt interesse og deltakelse i prosjektet over tid.

Politiet får en sentral rolle i SALUTT, og har vært på instruktørkurs gjennom Helsedirektoratet for på denne måten å kunne arrangere egen opplæring og kursing for skjenkekontrollørene og bransjen. SALUTT tar sikte på en kombinasjon av kursing og mer intense skjenkekontroller, ettersom evalueringer av både ”Ansvarlig vertskap” i Norge og ”STAD” i Stockholm har vist at opplæring av ansatte i seg selv ikke er nok. Politiet skal dessuten utføre sine egne skjenkekontroller, og det skal være både uniformert og sivilt politi inne på skjenkestedene i prosjektområdet. Tankene bak dette er å gjøre politiet lett tilgjengelig dersom problemer oppstår.

3.5.6 Mobile politiposter

Både i Stockholm (Stureplan og Medborgarplatsen) og i Oslo (Karl Johansgate) er mobile politiposter utplassert i den hensikt å opprettholde ro og orden i deler av sentrum som er belastet med vold og ordensforstyrrelser. Postene som blant annet består av ekstra personell blir hovedsakelig utplassert på kvelds- og nattetid i helgene. Det overordnede målet er å være mer tilgjengelig for allmenheten, og på denne måten øke tryggheten (Oslo Politidistrikt, 2010).

I Stockholm minsket vold på allmenn plass i helgene fra uke 18 til 43 i 2006 med 33 %, sammenlignet med samme periode året før (Polismyndigheten i Stockholms län, 2008). I Oslo gikk antall anmeldte saker for fysisk vold ned med 30,6 % i analyseområdet i 2010, sammenlignet med året før (Oslo Politidistrikt, 2010).

På den ene siden kan nedgangen i antall anmeldelser indikere at antall voldshendelser har gått ned gjennom politiets økte synlighet, tilgjengelighet og proaktivt arbeid. På en annen side gir ikke en endring i antall anmeldelser nødvendigvis et riktig bilde av antall faktiske voldshendelser, da man her må ta høyde for eventuelle mørketall og anmeldelsestilbøyelighet. Det vil således vanskelig kunne konkluderes med i hvilken grad den faktiske tryggheten er endret.

Både i Stockholm og Oslo er det utført en rekke intervjuer av publikum og ansatte i utelivsbransjen i prosjektområdene. Tilbakemeldingene viste at synlig politi gir en sterkere følelse av trygghet (Oslo Politidistrikt, 2010). Dette kan indikere at den opplevde tryggheten er styrket.

4.0 Avslutning

Gjennom oppgaven har vi forsøkt å fordype oss i hvordan politiet kan forebygge utelivsrelatert vold. Det vi blant annet har erfart gjennom prosessen, er at det var lite teori direkte tilknyttet vår problemstilling. Dette har resultert i at vi har lest svært mye litteratur for å kunne besvare vår problemstilling på en best mulig måte.

For å kunne gjøre noe med den utelivsrelaterte volden, synes det å være viktig med grundig analyse før tiltak skisseres og iverksettes. Dette blant annet for å identifisere og inkludere rette problemeiere, for dermed å kunne etablere en god plattform for et tverretatlig samarbeid. Dersom man i tillegg foretar en grundig evaluering hvor alle involverte parter interesser blir ivaretatt, vil man mer sannsynlig kunne forebygge problemene i et mer langsiktig perspektiv.

Sammenhengen mellom voldsutøvelse og alkoholinntak er vel dokumentert. Allikevel står norsk politi etter vår oppfatning uten de store mulighetene til å påvirke publikums beruselsesgrad. Ser vi til det svenske politiet, har de dokumentert svært gode resultater ved at politiet i mye større grad oppholder seg og utfører sivile og uniformerte kontroller inne på skjenkestedene. Det kan derfor tenkes at det norske politiet kan ha utbytte av å vurdere disse elementene i fremtidig forebyggingsøyemed. Dette kan resultere i en mer proaktiv tilnærming til problemene, og større mulighet for politiet til å forebygge alvorlige voldstilfeller.

Når det gjelder gjengangerproblematikken, har vi sett at det kan være enkelte personer som har større tilbøyelighet til å bli involvert i ulike voldstilfeller. Dette gjelder både for offer og utøver. I møte med disse personene bør den enkelte politimann være seg bevisst farene ved utstøtende mekanismer som stemping og stigmatisering. Det er her snakk om å forebygge på en etisk forsvarlig måte, uten å ekskludere enkeltindivider fra samfunnet.

Gjennomgående for prosjektene vi har sett på er viktigheten av et mer synlig og tilgjengelig politi. Politiets tilstedeværelse i flere av prosjektene har vist en betraktelig reduksjon i antall anmeldte voldstilfeller. Dette kan indikere at publikum da oppfører seg på en mer dempet og gemyttlig måte, noe som igjen kan føre til en økning i både den opplevde og faktiske tryggheten. Dette arbeidet kan også tenkes å ha en positiv effekt på en styrking eller opprettholdelse av politiets tillit i befolkningen, som jo er selve fundamentet til den enkeltes trygghetsfølelse.

I arbeidet med oppgaven har vi sett at vår problemstilling vanskelig kan la seg løse av politiet alene. For å nå målet om å skape et tryggest mulig uteliv for alle parter, kommer man ikke utenom et vel fungerende samarbeid mellom de involverte aktørene. Dialog, gjensidig respekt og forståelse utpeker seg som avgjørende momenter i denne sammenheng.

Det vil derfor bli svært spennende å følge utviklingen av SALUTT, både da det gjelder implementeringen av elementer fra STAD, større integrering av politiet i utførelsen av skjenkekontroller, og om samarbeidet vil opprettholdes over tid.

Avslutningsvis vil vi presisere at dette ikke må tolkes som en uttømmende liste over hva politiet kan eller bør gjøre i det forebyggende arbeidet mot utelivsvold, men heller som et utvalg av teorier og virkemidler som per i dag er aktuelle i arbeidet mot utelivsvold.

5.0 Litteraturliste

- Aas, G., Runhovde, S., Strype, J., & Bjørge, T. (2010). *Trygghet i det offentlige rom: I åtte norske kommuner og bydeler*. Oslo: Politihøgskolen.
- Christie, N. (1997). Sosial kontroll. I L. Finstad, & C. Høigård, *Kriminologi* (ss. 91-98). Oslo: Pax.
- Clarke, R. (2005). Seven misconceptions of situational crime prevention. I N. Tilley, *Handbook of crime prevention and Community Safety* (ss. 39-70). Devon: Willan Publishing.
- Clarke, R. V., & Eck, J. (2003). *Become a problem solving crime analyst: in 55 small steps*. London: Jill Dando Institute of Crime Science.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Erstad, O. (1997). *Det kriminalitetsforebyggende siktemål: En metaevaluering av nasjonale og internasjonale tiltak og strategier i det kriminalitetsforebyggende arbeidet*. Oslo: Politihøgskolen.
- Goldstein, H. (1990). *Problemoriented policing*. New York: McGraw-Hill.
- Hauge, R. (2007). Stempling og stigmatisering. I L. Finstad, & C. Høigård, *Kriminologi (4.utg.)* (ss. 300-307). Oslo: Pax.
- IRIS. (2010). *Forebygging av vold i det offentlige rom - Stavanger kommune*. Stavanger: IRIS.
- Justis- og politidepartementet. (2005). *St.meld.nr.42; Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Justis- og politidepartementet. (2005). *Strategiplan for forebyggende politiarbeid*. Oslo: Politidirektoratet.
- Justis- og politidepartementet. (2009). *Gode krefter: Kriminalitetsforebyggende handlingsplan*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Justis- og politidepartementet. (2009). *Politi-loven: Lov av 4. august 1995 nr. 53*. Oslo: Cappelen Damm.
- Justis- og politidepartementet. (2009). *Stortingsproposisjon 1 2009-2010 (Statsbudsjettet)*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Justis- og politidepartementet. (2011). *Straffeloven: Lov av 22. mai 1902 nr.10*. Oslo: Cappelen Damm.
- Kippe, H., & Seiersten, Å. (2005). *Spesiell strafferett og spesiallover*. Nesbru: Vett & Viten AS.
- LG Insight. (2011). *Evaluering - konklusjoner og anbefalinger*. Hentet Desember 11, 2011 fra Tryg Den Af: <http://trygdenaf.dk/assets/files/Sammenfatning%20-%20konklusjoner%20og%20anbefalinger.pdf>

- LG Insight. (2011). *Evaluering av Tryg Den Af: Et partnerskab for sikkert natteliv i København*. Hentet Desember 3, 2011 fra Tryg Den Af: <http://www.trygdenaf.dk>
- Lomell, H. M. (2007). *Selektive overblikk - en studie av videoovervåkningspraksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Myhre Lie, E. (2011). *I Forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Nedrebä, R. (2011, November 5). *Tror mer synlig politi virker*. Hentet Januar 24, 2012 fra Aftenbladet: http://www.aftenbladet.no/nyheter/lokalt/stavanger/Tror-mer-synlig-politi-virker-2889193.html#.Tx7gyG_j5Zj
- Oslo Politidistrikt. (2010). *Sommer i sentrum i 2010; Innsatsbeskrivelse og resultatevaluering*. Oslo: Oslo Politidistrikt.
- Oslo politidistrikt. (2011). *Vold i Oslo 2009: En analyse av voldsanmeldelser fra 2. halvår 2009*. Oslo: Oslo politidistrikt.
- Pernanen, K. (2003). *Alkohol og vold. IS-1072*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- Polismyndigheten i Stockholms län. (2008). *Mobila poliskontoren under perioden maj tom november 2006*. Stockholm: Polismyndigheten i Stockholm län.
- Politidirektoratet. (2005). *Politiet i lokalsamfunnet*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politiets fellesforbund. (2011, Oktober 11). *Synlig politi også i distriktene*. Hentet Desember 10, 2011 fra PF: <http://www.pf.no/id/21073>
- Rogaland politidistrikt. (2012). *Evaluering av helgevoldsprosjekt II*. Stavanger: Rogaland politidistrikt.
- Rossow, I. (2010, Mai 26). *Økte skjenketider gir mer vold*. Hentet November 10, 2011 fra SIRUS: <http://www.sirus.no/%C3%98kte+skjenketider+gir+mer+vold.d25-SMJvUYq.ips>
- Rossow, I. (2011, September 23). *The impact of small changes in bar closing hours on violence: The norwegian experience from 18 cities*. Hentet September 28, 2011 fra SIRUS: DOI: 10.1111/j.1360-0443.2011.03643.x: http://sirus.no/nor/Publikasjoner/Alle_publicasjoner/2011//The+impact+of+small+changes+in+bar+closing+hours+on+violence.+The+Norwegian+experience+from+18+citie.d25-SMRjMZf.ips
- Rossow, I., & Norström, T. (2012). *Skjenking og vold*. Oslo: SIRUS.
- Skår Ludvigsen, S. (2011, September 30). *Ubrukelig rapport om skjenketider. Dessverre*. Hentet Desember 7, 2011 fra Bergen Venstre: <http://www.venstre.no/hordaland/bergen/artikkel/39853>
- Statistisk Sentralbyrå. (2008, Juli 18). *Mer vold og trusler enn tyveri: Utsatthet og uro for lovbrudd*. Hentet Oktober 14, 2011 fra Levekårsundersøkelsen 2007: <http://www.ssb.no/emner/03/05/vold/index.html>
- Sør Trøndelag politidistrikt. (2010). *Vold i midtbyen 2010*. Trondheim: Politiet.

- Thorsen, L. R., Lid, S., & Stene, R. J. (2009). *Kriminalitet og rettsvesen 2009*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Virke & Oslo Servitørforening. (2012). *Rapport om trygt uteliv; -fakta og tiltak*. Oslo: Virke & Oslo Servitørforening.
- Wallin, E. (2004). *Responsible beverage service. Effects of a community action project*. Stockholm: Stockholm University.

6.0 Selvvalgt pensum

- Aas, G., Runhovde, S., Strype, J., & Bjørge, T. (2010). *Trygghet i det offentlige rom: I åtte norske kommuner og bydeler*. Oslo: Politihøgskolen.
Pensum: Del I (70 s.)
- Clarke, R. (2005). Seven misconceptions of situational crime prevention. I N. Tilley, *Handbook of crime prevention and Community Safety* (ss. 39-70). Devon: Willan Publishing.
Pensum: Part 2 nr. 3 (31 s.)
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
Pensum: Metode (15 s.)
- Erstad, O. (1997). *Det kriminalitetsforebyggende siktemål: En metaevaluering av nasjonale og internasjonale tiltak og strategier i det kriminalitetsforebyggende arbeidet*. Oslo: Politihøgskolen.
Pensum: Kap 5 (30 s.)
- Goldstein, H. (1990). *Problemoriented policing*. New York: McGraw-Hill.
Pensum: Kap 4 (18 s.)
- LG Insight. (2011). *Evaluering - konklusjoner og anbefalinger*. Hentet Desember 11, 2011 fra Tryg Den Af: <http://trygdenaf.dk/assets/files/Sammenfatning%20-%20konklusjoner%20og%20anbefalinger.pdf>
Pensum: Hele rapporten (8 s.)
- Pernanen, K. (2003). *Alkohol og vold. IS-1072*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
Pensum: Hele rapporten (15 s.)
- Politidirektoratet. (2005). *Politiet i lokalsamfunnet*. Oslo: Politidirektoratet.
Pensum: Hele rapporten (32 s.)
- Sør Trøndelag politidistrikt. (2010). *Vold i midtbyen 2010*. Trondheim: Politiet.
Pensum: Hele rapporten (37 s.)

Totalt 256 sider

Følgenotat

Vedrørende samarbeidet av oppgaveskrivingen

Vi bestemte oss allerede i praksisåret for å samarbeide om å skrive Bacheloroppgaven. Temaet interesserte oss begge, og vi bestemte oss samtidig for å søke jobb ved næringsetaten i Oslo kommune som skjenkekontrollører, i håp om å få et mer nyansert bilde av utelivsproblematikken.

Da vi var heldige og fant en leilighet sammen, ga dette gode muligheter for samarbeid. Allerede under oppstarten av siste studieår startet vi arbeidet med oppgaven. Vi satt oss tidlig opp på veiledning, og hadde en disposisjon klar relativt tidlig. Vi valgte å gjøre det sånn da vi hele tiden har vært bevisste på at arbeidet med oppgaven er en modningsprosess.

Vi har lagt ned svært mye arbeid, tid og energi på oppgaven. Vi har hatt et tilnærmet likt studieløp, med unntak av leiroppholdet på totalt 6 uker. Samarbeidet har fungert optimalt da vi begge har hatt fokus på å skrive en best mulig oppgave ut ifra våre forutsetninger. En til to helger i måneden i tillegg til enkelte ukedager har vært avsatt til arbeidet med oppgaven fra studiestart. Under leirperioden fordelte vi arbeidet, og kommuniserte ukentlig på telefon og mail. Vi har satt oss delmål hele veien som vi begge har vært flinke til å innfri.

Ingen av oss angrer i dag på at vi gikk sammen om arbeidet, da vi begge føler at vi har lært mye av diskusjonene vi har hatt i forbindelse med prosessen. Målet vårt har vært å få en bedre innsikt i hvilke forebyggingsmekanismer som i dag gjør seg gjeldende i arbeidet mot utelivsvold. Dette føler vi at vi absolutt har oppnådd, da vi i tillegg til utarbeidet oppgave, har knyttet mange gode kontakter som vi håper å dra nytte av i vår fremtidige politihverdag.

Øyvind Berntsen & Leif Aasbø

